

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Mgr. Monika Šindelková
Katedra českého jazyka a literatury
Univerzita Palackého v Olomouci

Škůdce, nebo pomocník?

- 1. úroveň:** základní škola; **ročník:** 6–7.
- 2. předmět:** český jazyk a literatura
- 3. časová dotace:** 2 vyučovací hodiny (90 minut)
- 4. cíle:**
  - Žák identifikuje nejdůležitější myšlenky a témata textu.
  - Žák srovná umělecký text s populárně-naučným se zaměřením na funkci.
  - Žák vnímá důležitost zmije pro fungování ekosystému.
- 5. metody:** T-schéma, výzově-otázkové podněty, Ischikawův diagram (rybí kost), metoda I. N. S. E. R. T., klíčová slova
- 6. formy:** frontální výuka, skupinová práce, práce ve dvojicích, individuální práce
- 7. materiály:** pracovní list (příloha), psací potřeby
- 8. literatura:**

KRYLOV, Ivan Andrejevič. *Pod maskou lenosti aneb Bajky i nebajky*, 1985, s. 156.

HRON, Lukáš. Jedovatá zmije: Pokud vás uštkne, nepanikařte a nezaškrcejte, radí znalec. In: *IDNES.cz / MAGAZÍNY* [online]. 12. 9. 2019 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hobby/mazlicci/jedovata-zmije-obecna-v-zari-rodí-mladata-co-delat-v-pripade-ustknuťi.A190704_125536_hobby-zahrada_mce

Průběh lekce

Evokace (aktivity před čtením)

Úkol č. 1: Před čtením ukázky žáci sdělují, které zvíře mají nejraději a proč. *Které zvíře máš nejraději a proč?*

Možné řešení: *Nejraději mám kočky, protože jsou to chytrá, roztomilá, čistotná a vtipná zvířata. Doma mám kocoura a nejvíc se mi líbí, když mi leží na klíně a vrní. Když si hraje s hračkami, tak se vždycky musím smát*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Úkol č. 2: Následně žáci komentují, které zvíře naopak nemají rádi nebo se ho bojí. *Které zvíře naopak nemá rád nebo se ho bojíš? Proč?*

Možné řešení: *Nemám ráda hady. Bojím se jich, protože by mi mohli ublížit. Nelíbí se mi, jak si někdo dává hady kolem krku. Zároveň je to zvíře, které se asi nedá úplně mazlit, a proto bych doma takového mazlíčka nechtěla.*

Úkol č. 3: Žáci pomocí metody T-schéma vystihují, jaké jsou pozitivní a negativní stránky hadů, resp. co si o nich myslí. *Co si myslíš o hadech? Do tabulky zaznač, jaké jsou podle tebe jejich pozitivní a negativní stránky.*

Možné řešení:

pozitivní: *mohou být užiteční, když loví hlodavce na zahradě*

negativní: *mohou nás uštknout nebo uškrtit; kdybychom ho měli doma, museli bychom mu dávat myši; hadi vzbuzují strach*

Úkol č. 4: Žáci vysvětlí, jak je vnímána zmije v přeneseném významu. Vychází přitom z vlastní zkušenosti, kdy předpokládáme, že se s tímto označením někdy setkali. *Když o někom někdo řekne, že je zmije, co tím myslí?*

Možné řešení: *Když o někom řekneme, že je zmije, tak to znamená, že se mu nedá věřit nebo že nás zradí.*

Uvědomění (aktivity během čtení)

Žáci čtou ukázkou, následně plní úkoly a odpovídají na otázky. *Kde byste se s textem mohli setkat, pro koho je určen a jaká je jeho funkce?*

Úkol č. 5: Žáci pomocí diagramu rybí kosti vytvoří k textu otázky, na něž následně odpoví. *Na základě příběhu vymyslete se spolužákem v lavici konce otázek a pokuste se na ně odpovědět. Do schématu můžete zaznačit také vaše vlastní otázky, které začínají odlišně.*

Možné řešení:

KDO se přestal s Matějem bavit? Kamarádi, příbuzní a všichni sousedé.

KDE Matěj bydlí? V chalupě na vesnici.

KDY Matěj zjistil, že se něco děje? Když k němu nikdo nechtěl přijít na návštěvu.

PROČ přišel Matěj o kamarády? Protože se báli zmije, kterou má doma.

KOMU tato situace nejvíce ublížila? Matějovi.

JAK by se situace mohla vyřešit? Mohl by zmiji vyhnat z domu.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Úkol č. 6: Žáci se vciťují do Matěje. Ostatní se s ním přestali bavit kvůli jeho přátelství se zmijí, tzn., že si představují, jak by jim bylo, kdyby se do dané situace dostali. *Jak se asi Matěj cítil?*
Možné řešení: *Matěj byl smutný a nechápal, proč najednou nemá kamarády, když jim nic zlého neudělal. Cítil vztek a nespravedlnost.*

Úkol č. 7: Žáci sdělují svůj názor na danou situaci, resp. přichází s nápady, co by na Matějově místě udělali oni. *Co bys dělal/a ty, kdyby ti tohle kamarádi řekli?*
Možné řešení: *Určitě by mě štvalo, kdyby se se mnou kamarádi přestali bavit kvůli tomu, že se vidám s někým, kdo se jim nelíbí. Pokud bych měl se zmijí přátelský vztah a nic by mi neudělala, nevidím důvod, proč bych se na ni měla vykašlat. Tohle přátelství by pro mě bylo důležitější.*

Úkol č. 8: Žáci hledají souvislost mezi textem a reálným životem. *Můžeme se s podobnou situací setkat i v reálném životě? Zdůvodni.*
Možné řešení: *Určitě se to stává běžně. Když se někdo začne vidat s někým, kdo nemá dobrou pověst nebo kdo není oblíbený, tak se lidé přestanou bavit i s ním. A začnou mít vůči němu také předsudky.*

Úkol č. 9: Žáci vyjadřují názor na závěrečné ponaučení. *Jaký je tvůj názor na závěrečné ponaučení?*
Možní řešení: *Myslím si, že by to takhle nemělo být. Podle mě neplatí vždy, že jsme stejní jako ten, s kým se bavíme. Nerozumím tomu, proč by se s námi měl někdo přestat bavit jenom kvůli tomu, s kým se bavíme.*

Žáci čtou neumělecký text, následně plní úkoly a odpovídají na otázky. *Kde byste se s textem mohli setkat, pro koho je určen a jaká je jeho funkce? Vymyslete pro text vhodný titulěk. Srovnajte oba texty se zaměřením na funkci. Které jazykové prostředky jsou pro jednotlivé texty specifické?*

Práce s tabulkou I. N. S. E. R. T.: Před samotnou prací učitel vysvětlí význam jednotlivých značek. Žáci čtou text, ke kterému si dělají poznámky pomocí značek, a následně informace zaznamenávají do tabulky. *Při čtení následujícího textu si k němu dělejte poznámky pomocí těchto značek.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Možní řešení:

✓ lidé považují zmiji za hrozbu; zmije jako negativní symbol; zmije patří k důležitým součástem našeho ekosystému; je rozumné si zmije nevšímat

- včely jako problém; zmiji běžně nepotkáme na turistických cestách

+ zmije je nejrozšířenější had světa; kolik má v sobě jedu; vynikající schopnost vnímání frekvence

? zmije má naprosto odlišné tělo od ostatních hadů; zmije při slunění ztrácí bdělost

Úkol č. 10: Žáci interpretují příběh z Bible o Adamovi a Evě a snaží se vystihnout roli hada, tím pádem i důvod, proč bývá společností kritizován. *Vlastními slovy nastiň, jakou roli měl had v příběhu o Adamovi a Evě.*

Možné řešení: *Had přesvědčil Evu, aby ochutnala jablko ze Stromu poznání, i když to bylo zakázané. Následně byli s Adamem vyhnáni z Ráje.*

Úkol č. 11: Žáci srovnávají mezi sebou textu a bajku, aby vyhodnotili, v čem se jednotlivé pohledy liší. *Jak se liší pohled na zmiji v textu od předchozí bajky?*

Možné řešení: *V bajce byla zmije popsána jako proradné zvíře, které nám může kdykoliv ublížit. V její přítomnosti jsme neustále v nebezpečí. Naopak v druhém textu byla popsána jako užitečný a plachý živočich, vůči kterému jsou lidé nespravedliví.*

Reflexe (aktivity po čtení)

Úkol č. 12: Žáci na základě bajky a textu představují 5 klíčových slov, která je v dané souvislosti napadla nebo jim připadají důležitá. Výběr slov stručně komentují. *Vyber 5 slov, která tě v souvislosti s bajkou a textem napadla nebo ti připadají důležitá, a stručně je okomentuj.*

Možné řešení:

přátelství: Myslím si, že bychom neměli dát na pomluvy. Pokud někdo nemá rád našeho kamaráda, neznamená to, že se s ním přestaneme bavit.

zrada: Nejhorší je, když nás zradí kamarád, kterému jsme věřili.

strach: Lidé se často něčeho bojí, i když k tomu nemají důvod.

předsudky: Neměli bychom odsuzovat lidi ani zvířata jenom proto, že s nimi měl kdysi někdo špatnou zkušenost.

ohleduplnost: Měli bychom být ohleduplní nejen k lidem, ale také ke zvířatům.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Úkol č. 13: Žáci vytvoří plakáty podporující ochranu zmije v našem ekosystému, které následně vyvěsí na chodbách. Zdrojem informací pro tvorbu vlastního textu budou texty, s nimiž žáci pracovali ve výuce.